

Lélektani szempontok: kérdések és dilemmák

■ A két család rövid bemutatása

A négy testvér egy olyan nevelőcsaládban nevelkedik, ahol a nevelőanyuka és apuka mellett három nagyobb saját gyermek is van. Tehát a gyerekek a családba kerüléssel nemcsak anyukát és apukát, hanem két nővért és egy bátyot is kaptak. Az iratokból az is kiderül, hogy a gyerekek édesanyjának van már két nagyobb gyermeke is, akik szintén a gyermekvédelem rendszerében nevelkedtek. A féltestvérek közül a fiút már nem tudják megtalálni, de a lánnyal sikerült felvenni a kapcsolatot és rendszeresen találkozni. A nevelőszülői családba először a három fiú kerül be, ők már ott nevelkednek, amikor kishúguk megszületik, aki több hónapos csecsemőotthoni tartózkodás után, majdnem egy éves, amikor testvérei mellé, a nevelőszülői családba került.

A külföldi házaspárnak, Juannak és Rosalindának nincs saját gyermeke, s hosszú évek óta várokoznak, hogy örökbe fogadhassanak gyermeket. A szakvélemények alapján mind körülményeik, mind személyiségük alkalmas arra, hogy négy gyermeket örökbe fogadjanak. Természetesen a külföldi házaspár is rendelkezett minden információval a gyerekekről, s a szakvéleményeket is olvasták, mielőtt meghozták a döntésüket.

■ Előzmények

A nevelőszülői családdal 2003 augusztusában találkoztam először, nem sokkal azután, hogy a legkisebb testvér, Kati, a családba került. Szerető, odaadó nevelőszülőket és négy eleven kisgyermeket ismerhettem meg. A két nagyobb fiú Jani és Tamás remekül feltalálta magát a kicsit zsúfolt lakásban, s akrobata ügyességgel másztak fel az ajtófélfán, valamint a beépített szekrény és a fal közötti keskeny terület is remek lehetőséget nyújtott számukra, hogy egészen a plafonig tornázzák fel magukat. Öccsük Laci is igyekezett utánozni a nagyokat, s figyelve tevékenységét nem maradt bennem kétség, hogy rövidesen ő sem marad el bátyjaitól az akrobata-mutatványok bemutatásánál. A családot és a gyerekeket figyelve nem volt kétséges számomra, hogy a gyerekek jó helyen vannak, s a nevelőszülők biztosítják számukra azt a szeretetet, figyelmet, érzelmi biztonságot, ami a gyerekek egészséges személyiségfejlődéséhez szükséges. A vér szerinti szülők azonban rég nem érdeklődtek, s a gyerekek érdeke sorsuk végleges rendezése, ami jelen esetben az örökbefogadás. A gyerekeket a gyámhivatal 2004 januárjában örökbefogadhatónak nyilvánította.

■ Előzetes megbeszélés

Sajnos sem a budapesti, sem az országos listán nem találtak olyan örökbe fogadó szülőt, aki vállalna négy testvért. 2005 má-

jusában azonban érkezett a hír, hogy a nemzetközi listán találtak egy külföldi házaspárt, akik szívesen vállalnák a négy gyermeket.

A nevelőszülő, a gyerekeket ismerő szakemberek, valamint a külföldi házaspárról információkkal rendelkező szakember 2005. június 8-án ültek össze, hogy megbeszéljék az átgondozással kapcsolatos feladatokat, előre feltérképezhető nehézségeket. A gyerekekről elmondtam, hogy kiegyensúlyozott, kötődni képes gyermekek, bár Tamás az átlagnál érzékenyebb, Laci pedig életkorából adódóan jelenleg nagyon erősen kötődik, szinte kapaszkodik nevelőanyjába, azonban ezek a tényezők bár valószínűleg nehezíthetik és lassíthatják az átgondozást, lehetlenné nem teszik, s kellő figyelemmel és körültekintéssel a gyerekek átgondozhatók. A külföldi házaspárról részletes ismertetést kaptunk, amiből most két tényezőt emelnék ki: eredetileg két gyermek örökbefogadására jelentkeztek, de örömmel vállalják a négy gyermek nevelését, olyannyira, hogy már vásároltak is egy hétszemélyes autót, amiben kényelmesen elfér a nagycsalád. Az, hogy kettő helyett négy gyermek vállalására mondtak igent, s hogy szándékuknak egy autó vásárlásával is nyomatékosították, számomra inkább nyugtalanító volt, mint megnyugtató. Ezt a gondolatmenetet a későbbiekben részletesen kifejtem. Összegezve a megbeszélést: nem találtunk semmit, ami ellen szólt volna annak, hogy a külföldi házaspár ideutazzon és megkezdődjön a barátkozás. A közvetítőt arra kértem, hogy közölje a családdal, hogy a barátkozási folyamat akár három hónapot is igénybe vehet, ezért csak akkor jöjjenek, ha ezt tudják vállalni.

■ A gyerekek felkészítése

Megkaptuk a választ. A házaspár vállalja akár a hosszú barátkozási folyamatot is, július 11-én érkeznek. A mikor, mennyit, hogyan kérdés, amelyekre ezekben az esetekben választ kell találni. A gyerekek 8, 7, 4 és 3 évesek. A nevelőszülő a gyerekek életkorának megfelelően a beszélgetések során mindig is arra törekedett, hogy a gyerekek helyzetüket ismerjék.

A nagyobbaknak van némi emlékképük a vér szerinti szülőkről, s életkoruk is lehetővé teszi, hogy kognitív szinten is fel fogjanak valamit a körülöttük zajló eseményekből. A kicsik ezekből a beszélgetésekből inkább csak az őszinte légkört érzékelik, ahol nincsenek tabuk, s ennek jelentősége nem lebecsülendő.

Amikor már a felnőttek számára nyilvánvaló volt, hogy érkezik a külföldi házaspár, a szerencse kicsit a kezünkre játszott. Egy beszélgetés alkalmával az egyik gyermek szóba hozta a vér szerinti anyukát, s ezt a helyzetet kihasználva a nevelőszülő nagyon ügyesen az örökbefogadás felé terelte a beszélgetést. A beszélgetés alatt mind a négy gyermek jelen volt, s a nagyobbak meg is értették, hogy van egy anyuka és egy apuka, aki nagyon szeretné, ha ők lennének a gyerekeik.

■ Ismerkedés, barátkozás

2005. 07.12. *Első találkozás.* Az eredeti terv az volt, hogy a gyerekek a TEGYESZ udvarán játszanak, így az örökbe fogadó szülők feltűnés nélkül megnézhetik a gyermekeket. Az időjárás azonban közbeszólt, s a zuhogó eső miatt a gyerekek az előtérbe kényszerültek. Az örökbe fogadó szülők a kávé automatánál vettek egy kávét, amit a gyerekek nagy érdeklődéssel figyeltek.

A legnagyobb fiú viselkedése alapján számomra úgy tűnt, ő már ekkor sejtette, hogy az új anyukáját és apukáját figyeli. Néhány perc után én felvittem a gyerekeket a szobámba, hogy folytassam a felkészítésüket.

Ezalatt a nevelőszülő tolmács segítségével mesélt a gyerekekről az örökbe fogadó szülőknek. A gyerekekkel együtt foglalkoztam, mert életkoruk és személyiségük miatt ezt tűnt a legmegfelelőbb megoldásnak. Miközben a gyerekek játszottak, igyekeztem minél több információt eljuttatni hozzájuk, felmérni, hogy mennyire értik, mi vár rájuk, és életkoruknak megfelelően, megértetni velük, hogy mit jelent az örökbefogadás.

Beszélggettünk arról is, hogy van egy néni és egy bácsi, akik nagyon szeretnék, ha ők lehetnének az anyukájuk és apukájuk, és nagyon messze lagnak egy olyan országban, aminek tengerpartja is van, és repülővel lehet oda menni. Verbális kommunikációban elsősorban Janira támaszkodhattam, Tamás csak hallgatott, Laci szintén oda-odafigyelt játék közben, a Janival folytatott beszélgetésre. Tamástól időnként megkérdeztem érte-e, miről beszélünk, majd Lacihoz fordulva megismételtem a legfontosabb információkat. Közben az örökbe fogadó szülők felől érkezett egy kérdés: mi a véleményem arról, hogy a gyerekek megnézhetnék az autójukban a két kiskutyájukat. Mivel a gyerekek az általam közölt információkat pozitívan fogadták, megkérdeztem őket, hogy mit szólnának ahhoz, hogyha az a néni és bácsi, akik szeretnék a szüleik lenni, megmutatnák nekik a két kiskutyájukat. A gyerekek nagy örömmel fogadták a hírt, ezért eltértem attól a bevett gyakorlattól, hogy az első alkalommal közvetlen kontaktus még ne legyen a gyerekek és a leendő szülők között. Azért is tartottam ezt szerencsésnek, mert másnap a család Jani és Laci születésnapját ünnepelte, ahol szerettem volna, ha részt vesznek az örökbe fogadó szülők is, s így már nem teljesen idegenként fogadhatják őket a gyerekek. A kutyákkal körülbelül negyed órát játszottak a gyerekek, ezalatt megtörtént a bemutatkozás is. A találkozás után Janit nagyon elkezdte foglalkoztatni, hogy hogyan fogják egymást megérteni, de a nevelőszülő megbeszélte velem, s sikerült megnyugtatni.

2005.07.13. *A születésnap.* A gyerekek akkor ébredtek, amikor megérkeztünk, s nagy örömmel fogadták a házaspárt. Az egész délután jó hangulatban telt, sok játékkal. Juan nagyon jól megtalálta a hangot Lacival és Tamással, Rosalinda Katival barátkozott. Felszabadultan játszottak, fényképeket nézgettek.

Az örökbe fogadó szülőktől én kértem, hogy hozzanak képet a házukról, családjukról, mert a gyerekeknek ez is segít, hogy el tudják képzelni, hol fognak élni ezentúl. Megnézték a fürdetést és Rosalinda a két kicsi öltöztetésében is részt vett. Az esti rítusoknak különös figyelmet, és a barátkozás előre haladtával egyre nagyobb hangsúlyt szenteltem. A fürdetésnek, altatásnak

azért volt nagyon nagy jelentősége, mert ezek voltak azok az alkalmak, amikor a napi rutinok, feladatok végzése is fokozatosan átadható volt az örökbe fogadó szülőknek.

2005.07.15. *Játék az udvaron.* A gyerekekkel lementünk az udvarra. A nevelőszülők nem voltak jelen, csak a tolmács és én. Mi is igyekeztünk a háttérbe vonulni, s csak akkor segítettünk, ha valamelyik fél részéről kérdés, vagy kérés érkezett. A délután jó hangulatban telt, Juan a nagyobbakkal focizott és játszott, Rosalinda a kicsikkel homokozott. A gyerekek és a külföldi házaspár próbálták felvenni egymással a kapcsolatot a segítségünk nélkül is, amely tekintve, hogy ez a harmadik találkozás, és az első, ahol a nevelőszülői család nincs jelen, nagyon jól alakult. Rosalinda nagyon ötletesen úgy próbált a gyerekeknek szavakat tanítani, hogy a gyümölcsformájú homokozó játékokat megnevezte, s kezdeti biztatásom után a gyerekek örömmel próbálkoztak formálni az idegen szavakat. Este az örökbe fogadó szülők részt vettek a közös vacsorán, Rosalinda segítette a fürdetésnél és az öltöztetésnél.

2005. 07.16. *A nevelőszülő elutazott egy hétre,* ezért ezen a napon nem volt a külföldi házaspár, de másnaptól a barátkoztatás zavartalanul folytatódik.

2005. 07.17. *A nevelőszülő férjével közös séta a Gellért-hegyen,* csúszdázás, majd vissza a lakásra.

2005. 07.18. *Az örökbe fogadó szülők, a gyerekek és én* elsétáltunk egy játszótérre. Szerepem mindössze annyi volt, hogy megfigyeltem a gyermekek és a házaspár közös játéktevékenységét, s ha a gyerekek valamilyen kérést fogalmaztak meg, segítettem őket, hogy hogyan értessék meg magukat a külföldi házaspárral. Ezekon a kötetlen programokon két fontos feladatom volt. Az egyik a gyermekek reakcióinak figyelemmel kísérése, amely alapján a barátkozás további ütemét határoztam meg. A másik elősegíteni, hogy a közös nyelv hiánya ellenére megértessek magukat egymással. Kéréseikkel hol Juanhoz, hol Rosalindához irányítottam a gyerekeket, csak abban voltam segítségükre, milyen nonverbális eszközökkel tudják kifejezni kívánságaikat. Fontosnak tartottam, hogy ne nyelvi közvetítőként legyenek jelen, hiszen a későbbiekben is meg kell érteniük egymást. A játszótérről visszatérve a külföldi házaspár megfürdette és felöltöztette a gyerekeket, majd a családdal vacsorázott, ezután Juan a fiúkat, Rosalinda Katit próbálta elaltatni. A fiúknál a nevelőpapa egy kicsit segítette, de azután Juan egyedül maradt a gyerekekkel. Kati altatásánál igénybe kellett vennünk a család vér szerinti nagylányának, Ritának a segítségét (aki eddig is Kati altatni szokta), de elegendő volt, hogy Rita az emeletes ágy felső szintjére feküdt, míg Rosalinda az alsón, Kati mellett maradt. Először Rita énekelt Katinak, majd átvette Rosalinda, s Kati egy erőtlenn próbálkozás után, hogy Rita menjen le, hamarosan elaludt.

2005.07.19. *Először együtt a leendő család.* Az örökbe fogadó szülők és a gyerekek egyedül töltötték a délutánt a ház udvarán. Ez egy olyan közös program volt, ahol sem a nevelőszülő, sem

a tolmács, sem én nem voltam jelen. Az örökbe fogadó szülők egyedül, de egy biztonságos, a gyermekek által ismert terepen próbálhatták ki, milyen, ha csak magukra számíthatnak. A délután kellemesen telt, a nyelvi nehézségek sem jelentettek akadályt.

2005.07.20. *Séta az állatkertben.* Az örökbe fogadó szülők, a gyerekek és én meglátogattuk az állatkertet. Szerepem továbbra is a megfigyelésre és a gyerekek kommunikációjának elősegítésére korlátozódott, igyekeztem minél inkább háttérbe vonulni. Az örökbe fogadó szülők nagyon jól kezelték a helyzeteket, s a különböző tiltásokat is kisebb hisztik után (amelyeket az örökbe fogadó szülők önállóan, segítség nélkül oldottak meg) a gyerekek elfogadták. Este az örökbe fogadó szülők részt vettek a fürdetésnél és a vacsorán. Megpróbálták elaltatni a gyerekeket, de a két kicsi nem tudott elaludni. Hol szomjasak voltak, hol vécezniük kellett. Úgy éreztem, nem jó, ha erőltetjük, hogy az örökbe fogadó szülők altassák a gyerekeket, ezért elbúcsúztunk. Kérve a házból, mint minden együtt töltött nap után, megbeszéltem a házaspárral, hogy mit tapasztaltam a nap folyamán, s hogy mi lesz a következő lépés a barátkozásban. Megnyugtattam őket, hogy a barátkozás jól halad, s az hogy a mai altatás nem sikerült, nem negatív jel. A szülőkkel angolul beszélünk, ami a következő találkozás időpontjának és a napi feladatok megbeszélésében nem jelentett nehézséget, mert ha valahol a nyelvi akadályok miatt megakadtunk, Krisztina a tolmács telefonon mindig elérhető volt. Azonban a külföldi házaspár számára, nem tudtam olyan biztos támasz lenni, s a nyelvi és kul-

turális különbségek miatt valószínűleg a barátkozási folyamattal kapcsolatos információkat sem mindig olyan mélységig értették meg, mint ahogy szükséges lett volna, illetve, ahogy én feltételeztem.

2005.07.21. *Duna-part.* Délutáni alvás után a nevelőapa elkísérte a külföldi házaspárt a gyerekekkel egy Duna-parti játszótérre, majd ott a házaspár a gyerekekkel egyedül maradt, s később önállóan mentek vissza a nevelőszülők lakásába.

Ez a program szintén azt a célt szolgálta, hogy az örökbe fogadó szülők megélhessék hatékonyságukat.

A lakóház udvarán már többször voltak önállóan a gyerekekkel, de most távolabb a háztól önállóan kellett megbirkózniuk a négy gyermek felügyeletével, s hazakísérésével. A délután kellemesen telt, de a hazakísérés után az örökbe fogadó szülők elbúcsúztak, nem maradtak ott a fürdetésnél, a vacsoránál és az altatásnál, mert nagyon elfáradtak.

2005.07.22. *Délelőtt 10-re mentünk* a nevelőszülő lakására, majd az udvaron játszottunk, ahol ismét lehetőségük volt az örökbe fogadó szülőknek egy rövidebb időt önállóan tölteni a gyerekekkel. Az ebédnél a két kisebb gyerek meglehetősen nyugós volt. Igyekeztünk őket megnyugtani, az örökbe fogadó szülők bevonásával, de ez nem igazán sikerült. Kati az ebédjét be sem fejezve el akart menni aludni. Ebben a helyzetben sajnos Rosalinda és az én jelenlétem kevésnek bizonyult, ahhoz, hogy a kislány megnyugodjon, ezért Rita ismét besegített az altatásban, de Kati elfogadta, hogy csak jelen van és énekel, de

Rosalinda ül az ágyán, ő van közvetlen mellette. Altatás után elmentünk, mert délután érkezett haza a nevelőnő, s nem éreztem helyesnek, hogy a viszontlátás öröme az örökbe fogadó szülők szemtanúi legyenek.

2005.07.23. *A házaspár csak este ment fel, az altatás idejére, ami még korántsem volt zökkenőmentes, de ismét Rosalinda feküdt Kati mellett, Rita igyekezett Kati figyelmét minél inkább Rosalindára terelni, és a háttérben maradni, s a kislány bár nem könnyen, de elaludt. Az esti rítusok a barátkozás előre haladtával egyre fontosabb szerephez jutottak. Az altatás különösen hangsúlyos szerephez jut, hiszen a sötétség, az alvás közeledte a gyermekekben gyakran idéz elő félelmeket, szorongásokat.*

Ilyenkor különösen fontosak a biztonságot sugárzó tárgyak, egy szalag, egy maci, egy kispárna vagy az agyonmosott régi pelus, és természetesen a biztonságot nyújtó felnőtt személy közlése.

Mindannyiunknak van bizonyára olyan emléke, amelyből tudja, hogy egy agyonmosott szakadozott rongydarab, amivel a gyermek aludni szokott nem cserélhető le semmire, legyen az bármily szép és új. Egy átgondozásnál megváltozik az a személy, aki altatja, akihez ha rosszat álmódott odabújhat, s véleményem szerint ezt alaposan elő kell készíteni, s természetesen ehhez idő kell.

2005.07.24. *Kirándulás. A három fiú és a házaspár, a tolmács kíséretében lementek ahhoz a vidéki házhoz, amit a család kibérelt. Katit az én kérésemre nem vitték magukkal, mert úgy ítélem meg az eddigi tapasztalatokból, hogy az altatás még nehézséget jelent, s a későbbiekben akár motiváló lehet Kati számára, hogy akkor tud menni a fiúkkal, ha vállalja, hogy Rosalinda altatja. A gyerekek és a házaspár jól érezték magukat, Lacit a nagyok segítségével sikerült ebéd után elaltatni. A tolmács délután egyedül hagyta a házaspárt a gyerekekkel, majd délután ötkor visszaindultak Budapestre. Este az örökbe fogadó szülők részt vettek a fürdetésnél, a vacsorán és az altatásnál. Kati már ezen az estén elfogadta, hogy Rosalinda altatja, sikerült az altatás.*

2005.07.25. *Újabb kirándulás a vidéki házhoz ezúttal az én kíséretemmel. Reggel fél tízre értünk a családhoz, ahol a gyerekek már nagyon vártak. A terv bevált, mert azzal fogadtak, hogy Kati is szeretne velünk jönni. Miután tisztáztam a kislánnyal, hogy akkor Rosalinda fogja ebéd után altatni, és ő igent mondott elindultunk a négy gyerekekkel. Az utazás alatt a két kicsi türelmetlen volt, de komolyabb problémák nem adódtak, bár Rosalindán éreztem, hogy fáradt. Megérkeztünk a házhoz, majd nemsokára ebédeltünk, ami tökéletesen zajlott, a házaspár az egész helyzetet kézben tartotta. Ebéd után a gyerekek még játszottak egy picit, majd megpróbáltuk a két kicsit elaltatni.*

Rosalinda maradt bent a gyerekekkel, én az előtérből figyeltem a vidám játékos hangokat.

Mikor kijöttek a gyerekek, visszamentem velük a szobába és kértem, hogy feküdjenek le, majd ismét magukra hagytam őket. Mivel a gyerekek ismét kijöttek, úgy ítélem meg, hogy játéknak tekintik a helyzetet, hogy én a másik helységben ülök, ezért ismét megkértem, hogy bújjanak vissza az ágyba, majd kimen-

tem a két nagyobbhoz a kertbe. 10 perc múlva, mikor visszamentem, a gyerekek fel voltak öltözve, és közölték, ők már aludtak egy kicsit. Juannak mondtam, hogy nem gond, majd visszafele alszanak a kocsiban. A délután hátralévő része játékkal telt. A gyerekek nagyon élvezték a felfújható kismedencét, amit közösen töltöttek fel vízzel, és jokat pancsoltak benne. Délután öt órakor indultunk vissza. A két kicsi, ahogy sejtettem, rövidesen el is aludt. Körülbelül 40 perc után felébredt Kati, majd rövidesen Laci is. Ezután igyekeztünk őket ébren tartani, hogy ne legyen gond az esti lefekvéssel. Zenehallgatással és énekléssel telt az út hátralévő része. Miután elköszöntünk a családtól és a gyerekektől, a parkolóban még hosszasan beszélgettem az örökbe fogadó szülőkkel. Nagyon fáradtnak tűntek, és elégedetlenségüket fejezték ki, hogy még mindig nem vihetik le kíséret nélkül és véglegesen a gyermekeket a vidéken bérelt házba.

Hétfő este volt, másnap reggel tartottuk az értekezletet a TEGYESZ-ben, amelynek a témája a barátkozás folyamatának ismertetése, és a további ütemezés megbeszélése. Az én elképzelésem az volt, hogy szerdán egy egész napos programot követően még a régi otthonukban altatják az örökbe fogadó szülők a gyerekeket, s pénteken kerülne sor arra, hogy a gyerekek a bérelt házban aludjanak. A tervem az volt, hogy az első éjszakát még én is velük töltöm, s én másnap reggel visszautazom Budapestre. Az örökbe fogadó szülők válaszából azonban az derült ki, hogy a jelenlétemet nem segítségként, hanem teherként élik meg, úgy érzik, hogy folyamatos kontroll alatt vannak, s így nem tudnak felszabadultan viselkedni. Egyértelműen kifejezték azt az igényüket, hogy szeretnének a gyerekekkel teljesen egyedül lenni.

Igyekeztem megnyugtatni őket és biztosítottam, hogy megértem és figyelembe veszem a kérésüket. Ismételten jeleztem feléjük, hogy a barátkozás jól halad, s természetesen megoldható, hogy egyedül legyenek a gyermekekkel, ezt a holnapi értekezleten részletesen megbeszéljük. Felvettem azt az ötletet, hogy próbáljanak meg saját családjukból, külföldről hívni segítséget, így nem lesz az az érzésük, hogy kontroll alatt vannak, de mégis kapnak támogatást, segítséget. Úgy gondoltam sikerült őket megnyugtatnom. Ezek után visszamentem a nevelőszülőkhöz, hogy átbeszéljük az új helyzet teremtette feladatokat. Ekkor hívott a tolmács, hogy az örökbe fogadó szülők jelezték felé, hogy nagyon el vannak keseredve, mert a barátkozás nem olyan ütemben halad, ahogy elképzelték. Két hét telt el azóta, hogy a gyermekeket először látták. A nevelőszülővel hosszasan töprengtünk, hogy mit tehetünk volna másként, amivel a barátkozást gyorsítani lehetett volna, de nem találtunk semmit. Mindketten úgy ítéltük meg, hogy a barátkozás nagyon jól halad, sőt messze túlszárnyalja előzetes elvárásainkat. Az örökbe fogadó szülők ilyen mértékű csalódottságát fáradtságunknak tudtuk be.

2005.07.26. *Értekezlet a TEGYESZ-ben. Az értekezlet előtt lehetőségünk volt beszélgetni az örökbe fogadó szülőkkel. ők továbbra is azt szerették volna, ha már ezen a napon végleg elvihetik a gyerekeket a bérelt házba. Sikerült megértetni velük, hogy a gyerekeket fel kell készíteni erre, ezért a költözést elhalasztottuk másnapra. Az értekezleten beszámoltunk az elmúlt két hét eseményeiről, s az örökbe fogadó szülők aktuális kérésé-*

ről. A nevelőszülővel egyetértettünk abban, hogy bár mi egy lassabb tempót képzeltünk el, ennek ellenére az örökbe fogadó szülők kérése a holnapi napon kivitelezhető. A délután az örökbe fogadó szülők a gyerekekkel töltötték, a tolmács is jelen volt. Az este a gyerekek felkészítéséről szólt.

Már előzőleg is vittek a gyerekek magukkal minden alkalommal tárgyakat, amiket otthagytak az örökbe fogadó szülőknél, de ezen az estén mindent, amit fontosnak tartottak szépen összepakoltak, hiszen holnaptól máshol lesz az otthonuk, ott, ahol Rosalinda és Juan él.

Először a bérelt házban, majd később külföldön, az örökbe fogadó szülők otthonában. A két nagyobb gyermek, úgy tűnik, érti, hogy mi fog holnap történni, a kicsik csak a pakolás izgalmát élik át.

2005.07.27. *Indulás.* A gyerekek izgalommal és felkészülten várják az indulást. A nagyobbak értik, de a kicsik is érzik, hogy a mai nappal valami gyökeresen megváltozik. Tudják, hogy ezentúl nem a nevelőszülekkel fognak lakni, mostantól az új anyukájuk és apukájuk gondoskodik róluk. Az örökbe fogadó szülők rendelkeznek a nevelőszülő, a tolmács és az én elérhetőséggel, s mindhárman biztosítjuk őket, hogy éjjel-nappal elérhetőek vagyunk, forduljanak hozzánk bizalommal.

2005.08.01. *Gyámhivatali ügyintézés.* Míg a nevelőszülő és az örökbe fogadó szülők a gyámhivatalban a hivatalos ügyeket intézték, én maradtam a gyerekekkel. Ennek egyrészt az a praktikus oka volt, hogy ne a gyámhivatalban kelljen a gyerekeknek végigvárni a hosszas procedúrát, másrészt az érzelmi oka az volt, hogy a nevelőszülő úgy érezte, korai lenne a viszontlátás, érzelmileg nagyon megterhelné. A délután kellemesen zajlott, bár saját bőrömmön tapasztalhattam, amit eddig is tudtam, hogy négy gyerekre egyszerre figyelni embert próbáló feladat. A nagyobb fiúk nem igazán értették, miért vannak Pesten, azt hitték, ismét mennek a nevelőszülőkhöz. Megbeszéltem velük, hogy mi is történik most, s azt is, hogy nem mennek a nevelőszülőkhöz, hanem az örökbe fogadó szülők jönnek értük, s mennek vissza vidékre. Mikor a külföldi házaspár visszaért, a gyerekek örömmel fogadták, s természetes volt számukra, hogy szállnak be a kocsiba és indulnak vissza. Tamás, amikor tőlem búcsúzott megjegyezte, hogy azért hiányzik az anyu.

Azt válaszoltam, hogy megértem, és anyuéknak is hiányoztok, de Rosalinda lesz az új anyukád, ezentúl ő gondoskodik rólad. Úgy láttam, Tamás elfogadta ezt a választ, s nyugodtnak tűnt, amikor beült az autóba. Mikor elindultak, mind a négy gyerek vidáman integetve köszönt el tőlem.

2005.08.08. *Találkozás a gyerekek nővérével.* A család bemutatásánál említettem, hogy a gyerekeknek van egy nagykorú testvére, akivel rendszeres kapcsolatuk van. Természetesen a nővér tudta, hogy testvéreit külföldi szülők szeretnék örökbe fogadni, s az eseményekről folyamatosan tájékoztattuk. Az örökbe fogadó szülők szintén tudtak a nővér létezéséről. Legutolsó találkozásunkkor a külföldi házaspárral megbeszéltem, hogy ezen a napon meglátogatom őket s magammal viszem a gyerekek nővérét is, hogy legyen lehetőségük megismerkedni.

A találkozás kellemes légkörben zajlott, a gyerekek nagyon örültek a nővérüknek. A házaspár és a nővér egymással szemben kicsit zavarban volt, nem igazán jöttek a kérdések, de megbeszéltek, hogy tartani fogják egymással a kapcsolatot, s az örökbe fogadó szülők egy meghívást is kilátásba helyeztek.

Ezen a délutánon nagyon sokat beszélgettem az örökbe fogadó szülőkkal, igyekeztem minden kérdésükre kielégítően válaszolni. A szülők aggódtak amiatt, hogy a gyerekek gyakran agresszívak egymással. Sajnos az utóbbi napokban folyamatosan esett az eső, ezért az átlagosnál nagyobb mozgásigényű gyermekek a lakásba kényszerültek. Próbáltam rávenni a házaspárt, hogy mozduljanak ki a gyerekekkel, menjenek kirándulni, szervezzenek programokat, de azt válaszolták, hogy nem érzik biztonságosan magukat az idegen környezetben, s félnek, hogy nem tudják a gyerekeket megóvni a veszélyektől. Éreztem, hogy fáradtak és bizonytalanok, ezért azzal próbáltam erőt önteni beléjük, hogy azt mondtam: otthon, ahol biztonságosan mozognak, s a rokonoktól is kapnak segítséget, támogatást sokkal könnyebb lesz. Úgy éreztem, minden felmerülő kérdésükre sikerült megnyugtató és kielégítő választ adnom. Búcsúzás előtt megbeszéltek, hogy én a hétvégén elutazom külföldre, de telefonon továbbra is elérhető vagyok, az elutazásuk előtti héten pedig ismét többször is találkozunk.

2005.08.14. *Rossz hír – telefonon.* Este hívott a tolmács, hogy az örökbe fogadó szülők mégsem vállalják a gyermekeket. Hidedzuhanyként ért a hír.

Nem értettem mi történt. A gyerekek átgondozása alaposan előkészített volt, s bár az üteme egy kicsit gyorsabb az általam javasoltnál, láthatólag mind a négy gyermek elfogadta az új környezetet, az új anyukát és apukát. Próbáltam megtudni, hogy mi történt, s vajon mennyire szilárd ez a döntés a házaspár részéről. A tolmács elmondása alapján úgy tűnt, a döntés végleges. Mivel én külföldön tartózkodtam, megkértem őt, hogy vegye fel a kapcsolatot a kollégáimmal, akik segíteni fognak az új helyzet kezelésében, a teendők levezénylésében.

Vissza. A gyerekekért a nevelőszülők mentek el. Visszakerültek a gyerekek a nevelőszülői családba.

■ ÉRTELMEZÉS, TANULSÁGOK

Mielőtt megpróbálom pszichológiai nézőpontból áttekinteni a történeteket, előre leszögezném, hogy nem felelősöket, bűnbakokat keresek, s magamat sem szeretném ostorozni. A korrekt áttekintés, az intő jelek összeszedése, az esetlegesen elkövetett hibák átgondolása azonban úgy gondolom, mindenki számára igen hasznos lehet.

■ 1. Hosszú várakozás – változó motivációk

Nagyon hosszú utat járnak végig azok a szülők, akik arra az elhatározásra jutnak, hogy egy vagy több gyermeket örökbe szeretnének fogadni. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a gyermek utáni vágy természetes megélése, az örökbefogadás gondolatá-

nak megjelenése, s a szilárd elhatározás megérlelődése egy hosszú folyamat, ami alatt a leendő örökbe fogadó szülőknek rengeteg dilemmával és kétellyel kell megbirkóznunk.

Végül megszületik a döntés, de ez az örökbefogadás folyamatában még csak az első lépés. Nagyon hosszú idő telik el addig, amíg az örökbefogadás ténylegesen realizálódik. Ezt a hosszú várakozást az örökbe fogadó szülők többsége nagyon rosszul éli meg, hiszen nem volt könnyű meghozni a döntését, gyakran évek kellene ahhoz, hogy elhatározásukat tettek kövessék, s most azzal kell szembesülniük, hogy újabb éveket kell várniuk, míg vágyuk végre beteljesülhet. Ez alatt a hosszú időszak alatt nagyon sok minden történhet, megváltozhat az örökbe fogadó szülők élethelyzete, társadalmi státusza, kapcsolatszerkezete, s átalakulhat az eredeti motiváció.

Voltak arra utaló jelek, hogy a külföldi házaspárnál a hosszú éveig tartó várakozás, a nagyon erős gyermek iránti vágy sok mindent felülírt. Azt gondolhatnánk: nagyon komoly, stabil elhatározást takar az, hogy bár eredetileg két gyermeket szerettek volna örökbe fogadni, mégis örömmel vállalták a négy gyermek nevelését is. De az is megnyugtatónak tűnhet, hogy még ideérkezésük előtt megvásárolták a család számára a hétszemélyes autót, valamint, hogy vállalták az akár három hónapos barátkozási időszakot, valamint az, hogy előre berendezték a gyermekek szobáját. Mindannyian – akik ezzel az üggyel kapcsolatba kerülünk – nagyon szerették volna ezt hinni.

És ez egy kulcsfontosságú kérdés. Éreztük, de nem akartuk tudomásul venni, hogy ezek a tényezők inkább azt sugallják, hogy a hosszú várakozási idő alatt az örökbefogadás motívumai között a hangsúly eltolódott, az *adni*-nál (gondoskodást, törődést, szeretetet), fontosabbá vált a *kapni* (gyereket, szeretetet). Talán saját szorongásom elfojtása miatt nem kérdeztem rá, hogy mennyi idő telt el az örökbe fogadó szülőknek feltett kérdés (vállalnának-e négy gyermeket?) és a válaszadás között. Pedig informatív lett volna, annak eldöntéséhez, hogy mennyire átgondolt ez a vállalás.

■ 2. Felkészültség – előítéletek, elvárások

Tonnányi iratot kértünk a külföldi hatóságoktól, az örökbe fogadó szülőkről, de elmulasztottunk kérni egy olyan pszichológiai véleményt, amiből megtudhattuk volna, feltérképezték-e újból a motívációkat, mennyire készítettek fel a szülőket az örökbefogadásra, valamint arra, hogy mit jelent négy ilyen korú gyermek gondozása, nevelése. Véleményem szerint sem az elvárásokat, sem az előítéleteket nem hozták a felszínre, nem beszélték meg, nem dolgozták fel.

Már az örökbefogadás meghiúsulása után, a nevelőszülő elbeszéléséből tudtam meg, hogy az első találkozón, míg én a gyerekekkel foglalkoztam, az örökbe fogadó szülők és a nevelőszülő közötti, tolmács segítségével zajló beszélgetésen, az örökbe fogadó apuka valamilyen olyan jellegű kérdést tett fel, amiből arra lehetett következtetni, hogy van egy olyan feltevése, hogy a saját nemzetéhez tartozó gyerekek okosabbak, mint a magyarok. Az örökbe fogadó apuka kérdése jól jelzi, hogy mennyi előfeltevéssel és elvárással indulnak bele a szülők egy-egy barátkozásba. Itt említeném meg (bár ebben a konkrét esetben

ezt nem tapasztaltam), hogy sok örökbe fogadó és nevelőszülő, a gyermek vér szerinti szüleiéről rendelkezésére álló információi és feltételezési alapján is sokszor gyárt – többségében hibás – prekonceptiókat. Ennek oldása is a team-munka feladata, a nyelvi nehézségek miatt fontos lett volna ebbe a feladatba a külföldi szervezet pszichológusát is bevonni.

Előfordul, hogy az örökbe fogadó szülő csalódik már a gyermekkel való első találkozás, vagy a barátkozási folyamat során. A csalódás forrása mindig a szülők elvárásában keresendő: a gyerek nem úgy néz ki, nem úgy viselkedik, ahogy álmaikban elképzelték. És főként: nem kapják meg rögtön azt, ami után annyira vágyódtak: a gyerek szeretetét. Elgondolkodtató, hogy a legtöbb örökbe fogadó szülő, a kezdetekben úgy fogalmaz, mint az a szülő, aki várandós: mindegy csak egészséges legyen. Azonban, mikor elérkeznek oda, hogy lenne egy gyermek, aki szülőkre vár, akkor elkezdnek megfogalmazódni a különböző igények: inkább kislányra (vagy kislányra) gondoltunk, ha lehet mégis fiatalabbat szeretnénk stb. Mi történik? Mi változik meg? Azt hiszem, hogy ennek a témának a boncolgatása önmagában megérne egy kutatást.

Egy gyermek mielőtt örökbe fogadják, valahol már élt: legyen ez a vér szerinti családja, nevelőszülői család vagy gyermekotthon, ezért mindenképpen átéli az elválás traumáját. Sajnos az örökbe fogadó szülők gyakran nem viselik el a gyerek esetleg hetekig elhúzódó gyászreakcióját, próbára tevő magatartását. A gyermek provokáló magatartása mögött nemcsak az elválás fájdalma húzódik meg, hanem az a kérdés és félelem is, hogy vajon új családja végleges-e. Nem fog-e innen is elkerülni, ha esetleg rossz, szeretni fogják-e minden körülmények között? Az örökbe fogadó szülők gyakran elutasításként élik meg ezeket a reakciókat, nem élik meg hatékonyságukat, nem bíznak saját magukban. Pedig ha elhinnék, ha bíznának abban, hogy szerető, elfogadó magatartásukkal a kezdeti nehézségek leküzdhetőek, s idővel a gyermekek ezt a biztonságos elfogadó hozzáállást szeretetükkel hálálják meg, akkor sok csalódástól mentesülnének. A külföldi házaspárral rendszeresen beszélgettem arról, hogy mi állhat a gyermekek egy-egy viselkedése mögött, hatékonyságuk megélését azzal próbáltam elősegíteni, hogy a gyermekekkel kapcsolatos teendőket teljes mértékben rájuk bízom, s mindig jeleztem, ha egy helyzetet sikerült megfelelően kezelniük, megoldaniuk.

Bár kognitív szinten – úgy gondolom – tudták és megértették, hogy időre és sok-sok türelemre van szükség, érzelmi szinten azonban nem voltak képesek elfogadni, feldolgozni, hogy nem kapják meg azonnal a már olyan régen áhított gyermeki szeretetet.

■ 3. Azonos cél - eltérő motívációs hangsúlyok

A TEGYESZ, a nevelőszülő, az örökbe fogadó szülő és jómagam motívációi, elvárásaink furcsa elegyet alkottak. A TEGYESZ motívációja a testvérek sorsának végleges rendezése, elvárása a sikeres átgondozás örökbe fogadó szülőkhöz. Tulajdonképpen ugyanez a motíváció és elvárás jellemezte az összes résztvevőt, de a hangsúly mégis máshol volt. A TEGYESZ sikeres, a nevelőszülő traumamentes, az örökbe fogadó szülő gyors

átgondozást várt. Mivel a barátkozási folyamatot én koordináltam, én találkoztam azzal, hogy bizony ezek a hangsúlyeltolódások olykor komoly nehézséget okoznak. Ennél is fontosabbnak tartom azt megemlíteni, hogy mindannyian annyira szerettük volna, hogy ez az átgondozás sikeres legyen, hogy hajlamosak voltunk bizonyos intő jeleket figyelmen kívül hagyni. A nevelőszülő háritását jelzi, hogy nem számolt be arról, hogy az első beszélgetésen az örökbe fogadó apa olyan kérdést tett fel, amiből arra lehetett következtetni, hogy ő a saját nemzetéhez tartozó gyerekeket okosabbnak gondolja. Én pedig attól a ki nem mondott félelemtől vezérelve, hogy az örökbe fogadó szülők meggondolják magukat, engedtem annak az elvárásuknak, hogy gyorsítsunk a barátkozás folyamatán, s egyedül lehessenek a gyermekekkel. Hiba volt. Amikor engedtem az örökbe fogadó szülők kérésének, csak a gyerekek szemszögéből mérlegeltem a döntést. A gyerekek fel voltak készítve, s azzal az egy nappal, amit még kértem a költözés előtt, úgy gondolom, hogy a gyerekek el tudták fogadni az új helyzetet. Figyelmen kívül hagytam azonban, hogy felkészültek-e már valóban erre a próbatételre az örökbe fogadó szülők. Túl korán magukra maradtak.

■ 4. Technikai nehézségek – távolság, nyelvi akadályok

Itt térnek ki arra is, hogy távol Budapeستől, vidéken bérelni egy házat – nem volt jó választás. Sajnos ennek technikai okai voltak, ugyanis az örökbefogadást koordináló szervezet nem talált közelebb megfelelő bérelhető házat vagy lakást. A nagy távolság miatt nem tudtunk annyit jelen lenni, mint amennyire szükség lett volna, s talán az örökbe fogadó szülők türelmetlenségét is ez indukálta, hiszen nagyon fárasztó naponta négyszer megtenni ezt az utat. Azzal, hogy vidékre költöztek megtört az az addig nagyon szépen felépített folyamat is, hogy először egy új helyzettel, feladattal, környezettel az én jelenlétemben találkoznak az örökbe fogadó szülők, s csak a következő lépés, hogy önállóan kell megoldaniuk. Többször kértem az örökbe fogadó szülőket, hogy fedezzék fel a környéket, menjenek el kirándulni, játszótérre stb., de bizonytalannak érezték magukat. Amíg szép idő volt ez még nem jelentett különösebb gondot, mert a gyerekek mozgásigényüket kiélhették a kertben. Azonban amikor az eső miatt bekényszerültek a lakásba, akkor aktivitásuknak nem maradt elég tér, s ezt az örökbe fogadó szülők nem tudták kezelni, s nagyon rosszul élték meg. Ha lett volna lehetőség, hogy a környéket először segítséggel fedezzék fel, talán később önállóan is bátrabban kimozdultak volna, s így kielégíthették volna a gyermekek mozgásigényét.

A fent vázolt problémák átgondolása után a legfontosabb tanulságnak azt tartom, hogy gyakoribb és szorosabb team-munkára és egy teljesen kívülálló szupervízorra feltétlenül szükség lett volna. Bár különböző mértékben, de mindannyian érintettjei és részesei voltunk a barátkozási folyamatnak. Természetesen az, hogy mi lett volna egy ilyen háttér csapatmunka megletekor a barátkozás kimenetele, nem megjósolható. Azonban azt gondolom, hogy vagy elősegítette volna a sikert, vagy talán hamarabb szembenéznünk azzal, hogy nem érdemes folytatni a barátkoztatást. A gyerekek mindkét esetben jobban jártak volna.

Szükségképpen minden embernek vannak előfeltételezései, elvárásai, koncepciói, amelyek megakadályozhatják abban, hogy minden lehetőséget felmérjen. A több szem többet lát alapon, ez a hibaszázalék csökkenthető. Gondolok itt például arra, hogy számomra annyira természetes volt, hogy ha a gyerekekkel arról beszélgetek, hogy a leendő szülei egy másik, távoli országban élnek, akkor tudják, hogy a szülők nem magyarul beszélnek.

Nem készítettem fel a gyerekeket arra, hogy nem fogják érteni egymást, pedig ez a kommunikációs nehézség Janit és Tamást is megviselte. Szerencsére ez a hiányosság könnyen orvosolható volt, és a későbbiekben már nem jelentett a gyerekek részéről problémát.

Azonban ha már szóba kerültek a kommunikációs nehézségek, itt térnek ki arra, hogy a különböző anyanyelv valóban problémát jelenthet-e. Sok ember, akivel az eset után beszéltem, úgy vélekedett, hogy a sikertelenséghez hozzájárult, hogy a gyerekek és a szülők nem értették meg egymást, s azt a következtetést vonták le, hogy egy tolmács jelenléte fontos ilyen esetekben. Én a magam részéről ezzel az elgondolással nem értek egyet. A szülőknél és a gyermekeknél addig is, amíg a gyerekek megtanulják a szülők anyanyelvét, meg kell tanulniuk megérteni egymást. Ezért is követtem azt az elgondolást, hogy amikor jelen voltam, nem tolmácsként, hanem az egymás közötti hatékony kommunikációt elősegítő személyként igyekeztem tevékenykedni.

Gondoljuk itt át kicsit a feladatokat! Egy külföldi házaspár négy gyermeket örökbe fogad és elvisz külföldre. Az, hogy a kommunikáció közöttük a szülők anyanyelvén történjen, még három hónapos barátkozási folyamat alatt is irreális elképzelés. Mi a megnyugtatóbb? Ha úgy indulnak el a gyermekek a hosszú útra, az új életükbe, hogy metakommunikatív eszközökkel képesek megérteni magukat új szüleikkel, vagy úgy, hogy eddig egy tolmács közvetített, s a gyerekek külföldön, az örökbe fogadó szülők otthonában tanácstalanul állnak, hogy hogyan értsék meg a szülőket, illetve hogyan értessek meg magukat. Arról se feledkezzünk meg, hogy a két kisebb gyermeknek nem is volt olyan rég, hogy nyelvi eszközök hiányában kellett megértenniük magukat. A gyerekek kreatívak, fogékonyak: számukra ez nem akkora nehézség, mint gondolnánk. A házaspár részéről is inkább aggodalmat, szorongást tapasztaltam, mint konkrét gyakorlati problémát. Mindketten ügyesen megoldották a különböző helyzeteket.

Ha a gyerekek összevesztek egy játékon, a szülők kivonták az adott játékot egy kis időre a „forgalomból”, amikor a nővérüktől a gyerekek rágót kaptak, s Rosalinda féltette a kicsiket, hogy lenyelik, ügyesen kiköpette velük és nyalókára cserélte, és még hosszan sorolhatnám azokat a történeteket, amik bizonyították számomra, hogy a nyelvi akadály nem akadály! Az örökbe fogadó szülőket mindig biztattam, hogy ügyesen képesek megoldani a konfliktushelyzeteket, és biztattam arra, hogy a nevelési szituációkban mindig fűzzenek hozzá az anyanyelvükön magyarázatot. A gyerekeknek szüksége van magyarázatra, s a hangsúlyból is sokat megért, ebben az esetben meg a nyelvtanulás egyik eszköze is. Összegezve: tapasztalataim azt mutatták, hogy a nyelvi különbség nem jelentett különösebb problémát a gyerekek és a szü-

lők barátkozásában. Nem jelentett problémát köztem és az örökbe fogadó szülők között sem, mert a napi teendőket a legközelebbi találkozással kapcsolatos terveket angolul is meg tudtuk beszélni, ha pedig bármikor megakadtunk a tolmács telefonon elérhető volt. Hol jelenthetett mégis gondot a külön anyanyelv? Természetesen az örökbe fogadó szülőknek nem tudtam megfelelő támasza lenni. Egy tolmács közreműködésével nem lehet olyan meghitt viszonyt kialakítani, hogy őszintén tudjanak beszélni saját szorongásaikról, félelmeikről, aggodalmaikról. Egy idő után személyemet kontrollként ítélték meg, aminek háttérben nyilván az is meghúzódhatott, hogy jelenlétem saját bizonytalanságukat erősítette. Ezt a bizonytalanságot az elsősorban a gyermekekre fókuszáló személyként, s ráadásul más nyelvet beszélőként, valószínűleg minden jó szándékom ellenére sem tudtam megfelelően oldani, csökkenteni. Pedig az örökbe fogadó szülőkkel való foglalkozás, az ő szorongásaik, félelmeik, kérdéseik megbeszélése nem kevésbé fontos, sőt. Ebben a folyamatban a különböző anyanyelv egyértelműen gátat jelentet. És itt ismét egy feltételezésem, aminek nem jártam utána. Tudtam, hogy a külföldi szervezet vezetője szintén pszichológus, akivel a házaspár folyamatos telefonos kapcsolatban áll.

Feltételeztem, hogy a pár megkapja tőle azt a támogatást, amire szüksége van, de a külföldi kollégámmal egyszer sem kezdeményeztem beszélgetést. Most utólag átgondolva, erre szükség lett volna, s hogy nem tettem, talán ebben is a nyelvi akadályoknak volt szerepe. Ezeket a történéseket azért is tartottam fontosnak megemlíteni, mert azt is jól mutatják, hogy az ember milyen könnyen esik abba a csapdába, hogy ami számára evidens, az mások számára is az.

■ 5. Négy gyerek – sok gyerek

Ezt a gondolatmenetet követve szeretném arra is felhívni a figyelmet, hogy milyen mértékben akadályozhatják a kreatív problémamegoldást a szabályok. A gyermekvédelemben alapvető az az elgondolás, hogy lehetőség szerint a testvérek együtt nevelkedjenek. Ezzel én is messzemenően egyetértek. Azonban négy gyermek együttes átgondozása nagyon nehéz feladat, nevelőszülőnek, örökbe fogadó szülőnek és a szakembereknek egyaránt.

A barátkoztatási folyamat során egyszer, amikor úgy ítélt meg, hogy ez viszi tovább a barátkozást éltem azzal a megoldással, hogy a testvéreket szétválasztva, csak a fiúk töltötték a napot az örökbe fogadó szülőkkel, a kislány a nevelőszülővel maradt. Ez a megoldás pozitív kimenettel is járt. Azonban alapvetően a négy testvért én is végig megbonthatatlan egységnek tartottam, s ez a séma megfosztott néhány eshetőség felmerülésétől, átgondolásától. Természetesen itt nem arra szeretnék utalni, hogy bontsuk fel ezt az egységet, a hosszú távú cél mindenképpen a négy testvér együttnevelkedése. Azonban a barátkozási folyamat alatt ez az egység még megbontható. Így utólag átgondolva talán könnyebb lett volna az örökbe fogadó szülőknek is, ha először csak a két nagyobbal kezdik meg a közös együttélést a vidéken bérelt házban, s a kicsik csak később csatlakoznak. Sőt, bár először furcsán hangozhat, számomra, miután már annyit gondolkoztam azon, mit lehetett volna másképp csinálni, az sem tűnik abszurdnak, hogy először csak a két nagyobb fiút fogadták volna örökbe, s csak a következő évben került volna sor a kicsik örökbefogadására.

■ **6. Egy hiányzó láncszem: szociális munka örökbefogadásnál**

Az esetismertetésből számomra és pszichológus kollégáim számára is kitűnhet, hogy túl sok a személyes jelenet, a direkt tanácsadás, ami inkább egy szociális munkás feladata, s nem egy pszichológusé. Megfelelő szupervízió esetében én még akár hasznosnak is tartanám, hogy egy pszichológus ilyen mértékben és mélységben vesz részt egy átgondozásban, szupervízió hiányában azonban a szerepek összemosódnak, s ez inkább hátrány, mint előny. Ez csak néhány saját gondolat, ami azóta fogalmazódott meg bennem, hogy az örökbefogadás meghiúsult. Nyilvánvaló azonban, hogy most is a saját kereteim között mozgok, ezért tartom rendkívül fontosnak a csapatmunkát és a szupervíziót.

■ **HOGYAN TOVÁBB: FELADATOK ÉS CÉLOK MEGHATÁROZÁSA**

Még a barátkozási folyamat elején, még mielőtt a gyerekek vidékre kerültek volna, kérdezte meg tőlem a nevelőapa, hogy mi lesz, ha az örökbe fogadó szülők meggondolják magukat. Azt válaszoltam, hogy akkor nekünk lesz újból feladatunk. Ez a válasz ridegnek tűnhet, de ez a valóság. Sajnos úgy alakult, hogy az örökbefogadás meghiúsult. Nekünk most az a feladatunk, hogy a gyermekeknek segítsünk feldolgozni a történeteket.

A gyerekek a történeteket életkorukból adódóan különféle módon reagálják le. A legnagyobb gyermek már képes valamelyest kognitív szinten is megélni a történeteket. Tamás, a második legnagyobb érzelmi szinten reagál, de ezeknek az érzéseknek a megfogalmazására már képes. A két kicsi csak viselkedés szinten képes jelezni a problémát. A legidősebb gyermekben a nevelőszülők irányába megfogalmazott vád és csalódottság, mely kommunikációs szinten is megnyilvánul. A második gyermeknél az önvád jut kifejezésre.

A két kisebbnél a történések csak viselkedés szinten mutatkoznak: a regresszió jeleit mutatják.

Eric Berne-re utalva: itt sérült az *I'm ok* és a *you're ok* panel is. Nem vagyok rendben, mert a nevelőszüleim elengedtek, s az örökbe fogadó szülőknek sem kellettem, s gyakorlatilag ugyan ezen okok miatt a világ sincs rendben. A feladat tehát a gyerekekben visszaállítani azt, hogy ők is, a környezetük is rendben van. Mit is jelent ez a gyakorlatban? A gyerekeknek érezniük kell a feltétel nélküli elfogadást. Te rendben vagy! Ebben a nevelőszülői család nagyon jó segítség, de a gyerekek pszichoterápiás segítséget is kapnak. Véleményem szerint ez a könnyebb feladat, de ezt csak óvatosan írom le, hiszen a kettő kölcsönhatásban áll egymással. A másik feladat ugyanis, hogy a gyermekekben helyre kell állítani azt is, hogy a környezetük, a világ is rendben van. Jelzem: ez nem azért nehezebb, mert ők nem tudják elfogadni, befogadni, hanem azért, mert mi nem. Mert miről is szól ez? A gyerekek életében a külföldi házaspárral történő találkozás és a sikertelen örökbefogadás egy olyan epizód,

ami a családban történő átmenetiségüknek tart tükröt. Ez az átmenetiség az ő életükben mindaddig fennáll, amíg valaki nem fogadja őket örökbe. A nevelőszülőnél sem maradhatnak örökbe, hacsak nem fogadják őket örökbe. Természetesen ezzel nem azt akarom mondani, hogy a nevelőszülő nem nyújthat biztonságot, sőt az örökbefogadás sem jelent százszázalékos garanciát, inkább arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy azoknak a gyerekeknek – akiknek a sorsa jogilag véglegesen nem rendezett – alapélménye a bizonytalanság. Még azokban az esetekben is, ahol ez nem tudatos, nincs kézzelfogható jele a viselkedésben, azaz jól kezelhető. Ezeknek a gyerekeknek azt kell megtanítani, hogy ezzel együtt kell élniük. Azt gondolom, nehéz ezt tiszta szívvel, őszintén kommunikálni feléjük, mert mi, felnőttek sem gondoljuk azt, hogy ez így rendben van. Ez a szubjektív tényező azonban a valóságon semmit sem változtat. A gyerekek továbbra is örökbeadhatók.

Pontosan ezért nagyon fontos, hogy el tudjuk fogadni és a gyerekekkel is el tudjuk fogadtatni, hogy a világ a kudarcok ellenére alapjában véve jól működik. Vissza kell állítani ezt a bizalmat, mert csak így képzelhető el egy következő sikeres átgondozás. Azt gondolom, hogy a feladat nem könnyű, de egyáltalán nem lehetetlen. A gyerekek képesek lesznek újra bízni, elfogadni élethelyzetüket. A gyerekek alkalmasak új kötődések kialakítására és még mindig örökbe fogadó szülőkre várnak. Pontosabban fogalmazva, végleges, jogilag is rendezett biztonságra. Hangsúlyozom, hogy nem tartom lehetetlennek még az adott körülmények között sem a gyermekek sikeres átgondozását örökbe fogadó szülőkhöz, de nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy egy újabb próbálkozás kimenetele ismét kétesélyes.

Azt gondolom, az ismertetett eset kapcsán érdemes körültekintően és alaposan átgondolni, hogy az áhított cél – a véglegesség – érdekében, újra és újra próbálkozni kell, vagy annak kell megteremteni a jogi lehetőségét, hogy ezt a „véglegességet” a nevelőszülő biztosíthassa. Az esetismertetést olvasók többsége talán azt gondolja, hogy kegyetlenség a gyerekeket újabb próbálkozásnak kitenni. Véleményem szerint nagyon alaposan és körültekintően kell átgondolni, hogy mi szolgálja igazán a gyermekek érdekét. Nem hagyhatjuk ugyanis azt sem figyelmen kívül, hogy a véglegesség a nevelőszülőnél legjobb esetben is a gyermek huszonöt éves koráig szól, ezért is tettem idézőjelbe. Ennek ellenére azt gondolom, hogy minden eset és helyzet egyedi, ezért a gyermekek érdekét az szolgálná leginkább, hogy ha a szakmai team, alapos mérlegelés után úgy látja, hogy a gyermek vagy gyermekek érdeke az, hogy a stabilitást, kvázi véglegességet a nevelőszülői család jelenti, akkor ez jogilag is legalizálható legyen.